

Küreselleşme Olgusunun Sosyal Bilgiler Eğitimine Etkileri

Süleyman Aslan^a

^aEğitim Fakültesi, Fırat Üniversitesi, Elazığ, Türkiye

ÖZET

21. Yüzyılın son çeyreğinde gündeme gelen küreselleşme olgusu, iletişim ve bilişim teknolojileri marifetiyle ekonomi, politik ve sosyo-kültürel alanları derinden etkilemiş ve bunları dönüştürmeye başlamıştır. Bu değişim ve dönüşümden genel olarak eğitim ve sosyal bilgiler eğitimi de payına düşeni almıştır. Küreselleşme karşısında eğitim sistemi ve sosyal bilgiler eğitimi artık geleneksel yapı ve işleyişini sürdürülemez. Sosyal bilgiler eğitimi küreselleşmenin yol açtığı bu yeni duruma ancak yeni paradigmlar ile uyum sağlayabilir. Eğitimin sosyo-kültürel boyutunda çok önemli bir ders olan sosyal bilgiler eğitimi, küreselleşmeden amaç, içerik ve öğretim süreci boyutlarıyla ciddi şekilde etkilenmiştir. Bu etkilenme, öğretim programlarının küresel ortak değerleri kazandırmak noktasına yoğunlaşmıştır. Bu bağlamda Türkiye’de sosyal bilgiler eğitiminin küreselleşme ile gündeme gelen Bilgi Çağı’na uyum için küresel vatandaş yetiştirmek gibi yeni bir amacı öne çıkmıştır. Ancak sözü geçen küresel ortak değerlerin neler olacağı ve dayanakları konusu önemli bir sorun olarak belirmiştir. Bu noktada Türkiye ‘nin yapması gereken, sosyal bilgiler eğitiminde çağdaş dünya ile uyum sağlamak için, milli değerlerimizi benimseyen ve farklı kültürlerle uyum sağlayabilecek küresel vatandaş yetiştirmek olmalıdır. Bunun için 2005-2006 sosyal bilgiler öğretim programları önemli bir başlangıç olarak kabul edilebilir. Ancak bu programların uygulamadan gelen dönümler ışığında sürekli gözden geçirilmesi, küreselleşme karşısında ayakta kalabilmek için önemlidir. Zira küreselleşmenin, sosyal bilgiler eğitimine önemli açılımlar sağlama potansiyeli yanında çok ciddi riskler barındırdığı da unutulmamalıdır.

MAKALE GEÇMİŞİ

Gönderim 14 Ekim 2016
Kabul 13 Aralık 2016

ANAHTAR KELİMELER

Küreselleşme; sosyal bilgiler;
küresel vatandaşlık

Giriş

Bilgi Çağı ve İletişim Çağı gibi isimlerle anılan günümüz dünyasında kitle iletişim araçları, toplumları ve dolayısıyla da insanları hiç olmadığı kadar birbirine yaklaştırmıştır. Dünya yüzeyinde mekân kavramının anlamını derinden değiştiren globalleşme kelimesi insanlığın hayatını mekandan bağımsız birliktelik haline getirmiş, dünyayı iletişim ağı sayesinde küçük bir köy haline getirmiştir. Bu sayede istenilen herkesten iletişim araçlarının yardımıyla hızlı bir şekilde iletişim kurulabilir. Dünyanın bir yerindeki yenilik ve gelişme çok uzak mekanlara anında ulaşılabilir hale gelmiştir. Küreselleşme günlük yaşamın birçok safhasını etkilemiştir. Büyük oranda kültürler arası sınırları kaldıran küreselleşme, bir kültürleme süreci olan eğitimi de derinden etkilemiş ve geleneksel eğitim paradigmlarını zorlamaya başlamıştır. Çünkü küreselleşme ile birlikte talep edilen bilgi türü öncekilerden farklılık göstermektedir. Bu yeni bilgi eyleme

yönelik, pratik, yerel ve günlük hayatta hemen kullanılacak bilgi ve enformasyondur (Perşembe, 2005, s. 110).

Küreselleşme ve eğitim ilişkisi konusunda Falk (2003), dijitalleşme ve teknolojinin eşlik ettiği küreselleşme karşısında insanı konu alan disiplinler (örneğin eğitimin) yeni öneriler üretmesi her zamankinden daha gerekli hale gelmiştir (Akt. Mehmedoğlu, 2006). Küreselleşme karşısında eğitimde yeni paradigmalara olan ihtiyaca ilişkin olarak Özkiraz (2003, s. 143), teknolojinin rolüne işaret etmektedir. Ayrıca küreselleşme ile öne çıkan enformasyon teknolojisinin öğretim sürecini zenginleştirme ve eğitimi demokratikleştirme potansiyeli çok büyüktür. Buna ilave olarak küreselleşme karşısında, eğitim içeriğinde de yeni paradigmalara ihtiyaç olduğu yadsınmaz.

Eğitim üzerindeki etkileri bağlamında, küreselleşme olgusunun teknolojik, bilişimsel, ekonomik, hukuksal, kültürel ve sosyolojik boyutlarından söz edilebilir. Bunlardan özellikle kültürel ve sosyolojik boyutların izleri en çok sosyal bilgiler eğitiminde görülmektedir. Bunun bir nedeni eğitim ve kültür kavramlarının iç içe olması, diğer bir nedeni de, dünyayı adeta bir köye çeviren küreselleşme olgusunun küresel ortak değerleri gündeme getirmiş olmasıdır. Küreselleşme ile eğitimde ortak içerik olarak evrensel değerler çokça tartışılmaya başlanmıştır. Bunun sonucunda, sosyal bilgiler eğitiminde içerik olarak ortak değerler oluşturma yolunda girişimler dikkat çekmeye başlamıştır. Nitekim “Herkes için Eğitim” EFA kapsamında dünyanın her bölgesinden eğitim bakanlarının 1999’da Dakar’da bir araya gelerek her yıl geliştirilmek üzere bir rapor hazırlamaları (Gülcan, 2005), bu girişimlere örnek verilebilir.

Küreselleşmenin etkisiyle sosyal bilgiler eğitiminde ortak değerlere yer verilmesi çalışmaları, eğitim programlarının kazanım ve içerik boyutlarına ortak değerler kazandırmak olarak yansımıştır. Bu noktada tartışılan ortak değerlerin gerekliliğinden ziyade bunların neye dayanması gerektiği, neler olduğu ve nasıl kazandırılacağı sorunlarıdır. Çünkü neye dayalı olursa olsun küreselleşmenin getirdiği değişim, insanlığın ortak değerler benimsemesini gerekli kıldığı belirtilmektedir. Bu konuda literatürde sosyal bilgiler eğitimde kazandırılması gereken çok sayıda ortak değerlerden söz edilmektedir. Bunlardan Varış (1996), dünya eğitim sistemlerinin ortak ilkelerini “fırsat eşitliği, demokrasi, sürekli eğitim” şeklinde sıralarken, Touraine (2002, s. 364), demokrasi değerini öne çıkarmakta ve demokrasinin ortak değerlere (dinsel ve ahlaksal) dayalı olduğuna dikkat çekmektedir. Baudrillard (2004, s. 120) ise, demokrasi ve insan haklarının tam anlamıyla küresel bir ürün gibi, örneğin petrol ya da sermayeler gibi dolaşıma çıkmış olduğuna dikkat çekmiştir. Küreselleşme karşısında sosyal bilgiler eğitime konu olan ortak ilkelerin neler olacağının o kadar karışık olmadığını savunan Mehmedoğlu (2006), bu ilkeleri “adalet, sorumluluk, saygı, güven, çaba, yardımseverlik, doğruluk” şeklinde sıralamaktadır. Kutluer’e (2006, s. 40) göre, küreselleşmenin en dikkat çekici sosyo-kültürel sonuçlarından birisinin, insan hakları ve demokrasi kavramlarının hakim değerler haline gelmesidir. Yazar ayrıca, sözü geçen bu iki değer, küreselleşmenin olumsuz sonuçlarını dengeleme bakımından önemine dikkat çekmektedir. Nitekim Hesapçioğlu’na (2001) göre artık insan hakları küresel bir kimlik ifadesidir. Bu çalışmada, sosyal bilgiler eğitiminde son yıllarda sıkça tartışılan küreselleşme olgusu ile bu olguya bağlı olarak gündeme gelen ortak değerlerin dayanakları, neler olduğu ve nelere sebep olduğu tartışılmıştır.

Küreselleşme Kavramı

21. yüzyılın son zamanlarında önceleri ekonomi ve sosyolojinin ve zamanla eğitimin de

gündemini çokça meşgul eden küreselleşme kavramına yönelik literatürde birçok tanım vardır. Ancak üzerinde uzlaşılmış tek bir küreselleşme kavramına rastlamak mümkün değildir. Bunun nedeni, ekonomik ve iletişim ağırlıklı olsa da, küreselleşmenin çok boyutlu ve kapsamlı bir kavram olmasıdır. Çok boyutlu olsa da, bu çalışmada küreselleşmenin eğitim boyutuna ağırlık verilmeye çalışılmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde küreselleşme kavramının ilk kez 1960'lı yıllarda Kanadalı sosyoloji profesörü Marshall McLuhan tarafından kullanıldığı iddia edilmektedir. McLuhan, küreselleşmenin yol açtığı yenedünya düzeni için "Küresel Köy" tabirini kullanmıştır (Elçin, 2012). Diğer bir iddiaya göre ise küresel kavramının İngiliz dilinde uzun bir geçmişi olmasına rağmen, kavram ilk kez 1966 yılında *American Journal of Sociology*'deki bir makalede kullanılmıştır (Delanty, 2000 Akt. Kaya ve Kaya, 2012). Ancak zamanla küreselleşme kavramı anlam ve kapsam bakımından önemli değişimler yaşayarak günümüze ulaşmıştır. Örnek olarak sosyologlara göre küreselleşme, bir olgu olarak dinamik etkileri bütün dünyada hissedilen bir sosyal gerçeklik şeklinde tanımlanmaktadır. İdeolojik bakanlar ise küreselleşmeyi dünyaya verilen yeni düzen olarak tanımlamaktadır (Kutluer, 2006, s. 16). Küreselleşme olgusu genel olarak; ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel olmak üzere değişik açılardan tanımlanmaktadır. Küreselleşmeyle ilgili tanımlar birbirleriyle uyuşmasa da yapılan tanımlar doğrultusunda ulaşılan ortak bakış açısı ile şu şekilde tanımlanabilir: Küreselleşme; dünya milletlerinin ekonomi, siyaset ve iletişim bakımlarından birbirine yaklaşması, dünyanın küçülmesi ve dünyanın tek bir mekân olarak algılanma bilincinin doğmasıdır (Erdem, 2008).

En genel anlamıyla küreselleşme kavramı dünya çapında sosyal ilişkilerin yoğunlaşması anlamında tanımlanabilir (Kartal, 2007). Modelski'ye göre küreselleşme, uluslar, medeniyetler ve siyasal topluluklar arasındaki genel dayanışmanın genişlemesinin ve derinleşmesinin tarihsel sürecini kapsayan bir kavramdır (Akt. Kürkçü, 2013). Küreselleşme, günümüz dünyasında yeni ortaya çıkan veya şimdilerde daha da belirgin hale gelen çeşitli faktörlerin etkisi sonucunda, insani varoluşun toplumsal, kültürel ve ekonomik yönleri bakımından coğrafi sınırların önemini yitirmeye başlaması ile birlikte toplumların da giderek bunun bilincine varmaları sürecini ifade eden bir kavramdır (Perşembe, 2005, s. 104). Küreselleşme, bir olayın ya da metanın dünyanın pek çok yerine ya da her yerine yayılması anlamı taşımaktadır (Alp ve Kahraman, 2003). Diğer bir bakış açısıyla küreselleşme; ülkelerin; ekonomik, sosyal ve teknolojik alanda birbirlerine yaklaşımları aralarındaki işbirliğini güçlendirmiş ve ortak hareket etme zorunluluğunu gündeme getirmiş bir kavramdır (Dağlı, 2007, s. 1).

Küreselleşme ile ilgili olarak, Kutluer (2006), kitle iletişim teknolojilerindeki gelişmelerin, dünyayı küçültmesi ile her türlü bilgi ve enformasyonun toplumsal değişimlere neden olmasına dikkat çekmektedir. Doğal olarak; eğitim de bu süreçte payına düşen değişim ve gelişimlerden payını almıştır. Küreselleşme, eğitim açısından ortak bir dil, herkese kolayca ulaştırılabilecek ortak bilgiler veya doğrular sunabilir. Bu durum bazı toplumlarca kabul edilebileceği gibi, bazıları tarafından ise ulusal kimliklere zıt bir kimliğe girmek için zorlanmak olarak algılanabilir (Oktay, 2004). Sonuç olarak küreselleşmenin eğitime yansımaları içerik ve amaç olarak ortak değerler, çok odaklılık, çeşitlilik ve demokratik eğitim olarak sıralanabilir.

Bu noktada Baudrillard (2004), küreselleşme ve evrensel olma ayrımına dikkat çekmektedir. Buna göre küresel olma, teknolojinin, kolektif bir pazarın, turizmin, iletişim-

in dünya çapında ortak kılınmasıyla olur. Evrensel olma ise, değerlerin, insan haklarının, özgürlüklerin, kültürün, demokrasinin evrensel kılınmasıdır. Küresel olma, geri döndürülemez gözükürken, evrensel olma daha çok yok olma yolundadır.

Küreselleşmenin Avantaj ve Dezavantajları

Bu çalışmanın amacı küreselleşmenin eğitim dışındaki konularda avantajları ile dezavantajlarını tartışmak değildir. Bundan ziyade, küreselleşme olgusunun sözü geçen avantaj ve dezavantajların eğitimde ne anlama geldiği ve buna ilişkin eğitimde meydana getirdiği etkilere değinilmiştir.

Son yıllarda gündeme gelen ithal birçok kavram gibi küreselleşme olgusu her derde deva olmadığı gibi, şeytanlaştırılacak bir kavram da değildir. Bauman (1998), bu durumu “bazılarına göre küreselleşme mutluluk getiren bir olgu, bazılarına göre ise de mutsuzluğun kaynağı olarak anlaşılmaktadır” şeklinde dile getirmektedir. Küreselleşmenin günümüz dünyasını olumlu mu yoksa olumsuz mu etkilediği tartışmasını bir tarafa bırakıp, bu değişimin kaçınılmaz olduğunun farkına varılması gerekir. Kaldı ki günümüzde Türkiye Cumhuriyeti devleti de bu değişimden ekonomik, bilimsel, teknolojik ve kültürel olarak etkilenmekte olduğu bilinmektedir. Dolayısıyla bu noktada doğru olan, öncelikle küreselleşme olgusunun doğru okunması ve bunun eğitime muhtemel etkilerini dikkate almaktır. Bu bağlamda küreselleşmenin Türkiye’de eğitimimin girdi-çıkıtı ve sonuçları üzerinde olumlu ve olumsuz olarak nitelenebilecek etkilerinden söz edilebilir.

Küreselleşmenin Türk Eğitim Sistemi (TES) üzerindeki en olumlu etkisi, rekabetin her alanda kızıştığı bir küresel ortamda TES’in tüm boyutlarıyla sorgulanması ve bu sistemin çağdaş bir sisteme dönüştürme fırsatı sunmasıdır. Çünkü mevcut haliyle devasa sorunlarla karşı karşıya TES’in günümüz niteliklerini taşıyan bireyler yetiştiremediği bir gerçektir. Özden (1999, s.6), bu sorunu şu şekilde dile getirmektedir: “Bugün Türk Milli Eğitim Sisteminin önündeki sorun cumhuriyetin başlangıcında ortaya konan eğitim hedeflerini 2000’li yıllar için yenileyememe sorunudur. Halen okullarda uygulanmakta olan eğitim programlarının genel çizgileri 1920 ve 30’larda geliştirilmiştir”. Dolayısıyla bu sorunların aşılmasında küreselleşme, dinamikleri iyi okunabilirse, TES’e kendini yenileme fırsatı sunabilir. Bu bağlamda küreselleşme TES’e eğitimde çoğulculuk ve çeşitlilik konularında vizyon verebilir. Bu durum küresel vatandaş yetiştirme bakımından kritik önem sahiptir. Bunun için TES’in kronik sorunu olan yabancı dil öğretimine yeni açılımlar sağlanabilir. Ayrıca küreselleşme, TES’in demokratik değerleri her aşamada içselleştirmesine katkı sağlayabilir. Küreselleşmenin TES’e olumlu olarak nitelenebilecek diğer bir desteği de teknolojinin eğitimde kullanılmasıdır. TES, teknolojinin yoğun bir şekilde kullanılmasıyla bilgi çağına uyum sağlayarak yapılandırılmalı çağdaş eğitim sistemlerine (Öztürk, 2001) ayak uydurmalıdır.

Küreselleşmenin TES’e muhtemel olumsuz etkileri konusunda en büyük tereddüt mevcut kültürel hegemonyanın milli kültür ve değerleri erozyona uğratma ihtimalidir. Kutluer (2006, s. 16), küreselleşmenin gittikçe bir “mit” e dönüşmesi ve özellikle bizim bölgemizde insanları ezen bir şeye dönüşme riskine dikkat çekmektedir. Baudrillard (2004, s.119), evrenselleşen her kültürün özgünlüğünü yitirmekte ve ölmekte olduğuna işaret etmektedir. Köylü (2006) ise, küresel nitelikli ahlaki sorunları gündeme taşımaktadır.

Köylü (2006) ise, küresel nitelikli ahlaki sorunları gündeme taşımaktadır. Gerçekten de küreselleşme ile ön alan internetin eğitim de dâhil yaşamın her safhasına nüfuz etmesiyle adeta pornografik bir ortam oluşturması ciddi bir risktir. Bu noktada TES'in, özellikle milli kültürü aktarma görevi üstlenen sosyal bilgiler dersi kapsamında küresel olarak nitelenen ortak değerler konusunda duyarlı olması önemlidir. Küreselleşmenin eğitimi de etkileyen genel bir olumsuzluğunu Mehmedoğlu (2006, s. 155) şu şekilde dile getirmektedir: "Küreselleşme ile ortaya çıkan karmaşıklık ve istikrarsızlıkla beliren kaos, bireysel açıdan insani mutluluğu ve erdemi, devletler düzeyinde ise sosyal ve siyasi barışı tehdit etmektedir". Literatürde belirtilen tanımıyla; küreselleşmenin günümüzde sosyal hayatı etkilediği, bununla birlikte, milli kültürlerin, milli ekonomilerin ve milli sınırlar giderek zayıflamakta olduğuna dair bilgiler yer almaktadır. Konunun teknolojik boyutunu öne çıkaran Sassen (1996), "teknolojide, bilimde ve ekonomideki küresel gelişmeler, toplumsal değerlerde, kurumların yapısında, devlet yapılarında ve milli vatandaşlık anlayışında bazı değişikliklere neden olmaktadır" değerlendirmesi yapmaktadır.

Küresel Vatandaşlık

Küreselleşme olgusunun genel anlamda TES, spesifik olarak da sosyal bilgiler eğitimine olumlu katkılarının başında küresel vatandaş yetiştirmek gelmektedir. Küreselleşme, TES'e küresel vatandaş yetiştirme ihtiyacı konusunda vizyon vermektedir. Nitekim Osler ve Starkey'e (2006) göre, küreselleşme ile birlikte vatandaşlığın bir ülkenin sınırları içinde kalması olanaksızdır (Akt. Göl, 2013). Özel (2007) küresel vatandaş yetiştirmenin gerekliliği konusunu şu şekilde dile getirmektedir:

Bugün insan hakları sorununun ulus devlet ölçeğinde ve vatandaşlık bağlamında, klasik vatandaşlık bağlamında çözülemeyeceği fikri birçok kesim tarafından savunulur hâle geldi. Küreselleşmenin sağladığı uluslararası ve ulus üstü bağlantıların ve küresel bilincin yaygınlaşmasının böyle bir değişime dayanak sağlayacağı üzerinde de artık duruluyor.

Küreselleşme çağında vatandaşlığın anlamı da inceleme altına alınmıştır. Vatandaşlık eğitimi derslerinde, ulus devletler içinde çeşitliliğin (ırksal, etnik, kültürel, dinsel) artmasından dolayı önemli değişikliklerin yapılması gerekli olmuştur (Kaya ve Kaya, 2012). "Küresel vatandaş", sadece kendi ülkesinin değil yaşadığı ve sorumluluğunu üstlendiği bir dünyanın vatandaşıdır. "Küresel vatandaş", aynı zamanda olaylara dünya veya insanlık gözüyle bakan ve gelecek nesillere sürdürülebilir bir yaşantı bırakmaya çalışan evrensel bir kişiliktir (Kan, 2009). Küresel vatandaşlık, hukuksal anlamda bir aidiyeti tanımlamamakla birlikte bireyin, evrensel bir dünyaya kendisini ait hissetmesi ve bu dünyanın sorumluluklarını üstlenmesi olarak tanımlanabilir. Küresel vatandaş, bireyin yaşam tarzı ve hayat anlayışı olarak küresel ölçekte bilgi, beceri ve anlayışa sahip olması anlamında kullanılmaktadır (Uydaş ve Genç, 2015). Daha yalın haliyle küresel vatandaş, dünyanın herhangi bir yerinde yaşayabilen ve çalışabilen, küresel yaşama, ayak uydurabilen bireydir (Rapoport, 2009). Küresel vatandaşlık müfredatını hazırlayan OXFAM (2006 Akt. Şahin ve Çermik, 2014) küresel vatandaş şu şekilde tanımlamıştır:

- Geniş bir dünyanın ve bu dünyanın vatandaşı olarak kendi rolünün farkındadır,
- Çeşitliliğe değer verir ve saygı duyar.

- Dünyanın işleyişini anlar.
- Sosyal adaletsizliğe karşı öfkeli.
- Yerelden küresele çeşitli düzeyde topluluklara katılır.
- Dünyayı daha adil ve sürdürülebilir bir yer yapmak için her türlü eyleme hazırdır.
- Yaptığı eylemler için sorumluluk alır.

Küresel vatandaş yetiştirmek için gerekli olan eğitim konusunda Bank (2004) şunları önermektedir: “öğrencilere kendi ulus devletlerinde ihtiyaç duyulan vazifeler için gerekli bilgi, yetenek ve tutumları kazandırmanın yanında çeşitli dünya toplumlarındaki etnik, kültürel, din ve dil yapıları farklı olan grupları tanımayı da içeren beceriler kazandırmalı, gençlerin daha adil bir dünya için çabalamasına yardımcı olmalıdır” (Akt. Kaya ve Kaya, 2012). Avrupa Birliği’ne aday olan ve ekonomik anlamda son yıllarda önemli açılımlar sağlayarak neredeyse tüm ülkelerle ticaret yapan Türkiye’de “vatandaşlık eğitimine hizmet eden en önemli derslerden birisi olan sosyal bilgilerin” (Ay, 2014) buna göre düzenlenmesi önemlidir. Çünkü vatandaşlık eğitimi aynı zamanda geleceğin vatandaşlarını kendilerinden farklı kültürlerle etkileşim kurmaya ve sınırsız dünyayı algılamalarına hazırlamada destek sağlar (Kaya ve Kaya, 2012). Küresel vatandaş yetiştirmek için, bireye önem veren, insani ve evrensel değerlere dayalı, küresel dünyanın gerektirdiği bilgi, beceri ve davranışları kazandıran bir eğitim gereklidir (Göl, 2013). Aynı konuda Lynch’e (1993 Akt. Kan, 2009) göre, küresel vatandaşlık eğitimi gerçekleştirilmek için okul şu özelliklere sahip olmalıdır:

- Karşılıklı güvenin hâkim olduğu, çocuğun öğrenmesine ve sosyal gelişimine yardımcı olan bir ortam olmalıdır.
- Tüm çalışanların, birbirlerinin görüş ve değerlerine saygı gösterdiği bir ortam olmalıdır.
- Çocukların entelektüel, duygusal, fiziksel ve ahlaki gelişimlerine katkı sağlayabilen ve potansiyellerini değerlendirmelerine imkân sağlayan bir ortam olmalıdır.
- Başarılı insanların hayatları örnek gösterilerek, öğrencilerde de benzer başarıya ulaşma isteği oluşturulmalıdır.
- İnsanların, bağımsız oldukları fikri geliştirilmeli ve çevrenin korunması için yerel ölçekte alınan önlemlere katılım sağlanmalıdır.
- Öğrencilerin, ekonomik açıdan okuryazar (ekonomiden anlayan) olmalarına imkân verilmelidir. Ekonomik ve çevresel kararların birbirine bağlı olduğunu anlamalıdır.
- Okul, bireyleri içinde yaşadıkları toplumun ve dünyanın aktif vatandaşlığına hazırlamalı ve bu konuda gerekli becerileri kazanmalarına yardımcı olmalıdır. Görüldüğü gibi, eğitim sistemi ve okul ortamı bütün düzen ve işleyişiyle “Küresel vatandaş” yetiştirmeye uygun olmalıdır. Bu kapsamda sosyal bilgiler dersi de, küresel vatandaş yetiştirme amacını taşımaktadır. Çünkü dünyadaki gelişmeler bilgi, değer ve tutum olarak küresel olanı benimseyebilen vatandaşların yetiştirilmesini daha fazla zorunlu hale getirmiştir.

Küreselleşmenin Sosyal Bilgiler Eğitime Etkileri

Uzun yıllardan beri alanında uzman kişilerden alınan fikirler doğrultusunda, sosyal bilgiler öğretiminin temel amacının vatandaşlık eğitimi olduğu konusunda ortak görüş hakimdir (Ay, 2014). Sosyal bilgilerin doğasında, olay veya sorunları daha geniş kapsamlı bir bakış açısı ile değerlendirme vardır. Bu amaç, küresel vatandaşlık eğitiminin amacı ile benzer özelliklere sahiptir (Kan, 2009). Temel amacı vatandaş yetiştirmek olan sosyal bilgiler dersinde de, sadece sorumluluk sahibi vatandaşları yetiştirmek yeterli değil, evrensel değerleri benimseyen ve bu değerleri davranış haline getiren küresel vatandaşların yetiştirilmesi çok daha önemlidir. Bu bağlamda, sosyal bilgiler dersinin uzak hedeflerinden biri de küresel vatandaşların yetiştirilmesi olmalıdır. Çünkü küresel vatandaşlığın, sosyal bilgiler dersinin doğasına oldukça uygun olduğu ve dünyanın geleceği için oldukça önemli olduğu söylenebilir (Göl, 2013). Türkiye’de vatandaşlık eğitimi 1968’den 2005 yılına kadar Hayat Bilgisi ve Sosyal Bilgiler dersleri içerisine serpiştirilmiştir. 2005–2006 yılında uygulamaya giren yeni eğitim programında ise “insan hakları ve vatandaşlık” adı altında ara disiplin olarak yer almaktadır (Elkatmış, 2012). 2005-2006 programı; revize edilen, sosyal bilgiler öğretim programıdır. Bu programda Avrupa Birliği ve küreselleşme olgusunun etkilerini görmek mümkündür. Dolayısıyla programın genel amaçlarının içerisinde küresel vatandaşlık kazanımlarına ilişkin izler bulmak mümkündür. Nitekim daha önce değinilmediği kadar demokrasi ve insan hakları, çeşitlilik, çok kültürlülük, konularına atıfta bulunulması buna örnek verilebilir. Bu atıflar daha çok sosyal bilgiler programlarının kazanımlar ve içeriğinde yer almaktadır.

Küreselleşmenin 2005-2006 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında belirtilen kazanımların etkisini göstermek üzere aşağıdaki kazanım örnekleri fikir verebilir (MEB, 2005):

1. Özgür bir birey olarak fiziksel, duygusal özelliklerinin; ilgi, istek ve yeteneklerinin farkına varır.
2. Hukuk kurallarının herkes için bağlayıcı olduğunu, tüm kişi ve kuruluşların yasalar önünde eşit olduğunu gerekçeleriyle bilir.
3. Katılımın önemine inanır, kişisel ve toplumsal sorunların çözümü için kendine özgü görüşleri sunar.
4. İnsan hakları, ulusal egemenlik, demokrasi, laiklik, cumhuriyet kavramlarının tarihsel süreçleri ve günümüz Türkiye’si üzerindeki etkilerini kavrayarak yaşamını demokratik kurallara göre düzenler.
5. Farklı dönem ve mekânlardaki toplumlararası siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik etkileşimi analiz eder.
6. İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir.

2005-2006 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında yer alan bu kazanımlar ve dolayısıyla bu kazanımlara ulaştıracak içeriklere yakından bakıldığında, küreselleşme olgusunun izleri çok net olarak görülmektedir. Zira bu kazanımlarda vurgu yapılan “insan hakları, demokrasi, katılım, özgürlük, farklılık” gibi kavramların küreselleşme kavramının etkisiyle sosyal bilgiler dersine giren ortak değerler olduğu görülebilir. Sözü geçen programda yer alan “İnsanlığın bir parçası olduğu bilincini taşıyarak, ülkesini ve dünyayı ilgilendiren konulara duyarlılık gösterir” kazanımı ise, öğrencileri bir dünya vatandaşı

olarak yetiştirme amacını ifade eder. Çünkü “Küresel vatandaşlık” eğitimi, bir dünya vatandaşı olarak aktif ve sorumlu hareket etmeyi gerektirir. Küresel vatandaş”, sadece kendi ülkesinin değil yaşadığı ve sorumluluğunu üstlendiği bir dünyanın vatandaşıdır (Kan, 2009). Ayrıca bu kazanımlar, küreselleşmenin getirdiği yeni durum karşısında, sosyal bilgiler eğitiminde dünyanın gerektirdiği bilgi, beceri, değer, tutum ve davranışlara sahip bireyler yetiştirme zorunluluğunu ifade eden küresel vatandaş modelini ifade eder. 2005-2006 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında millilik gösteren ve küreselliği ima eden kazanımların birlikte zikredilmesi de, yine küreselleşme olgusunun tezahürüdür. Çünkü Küresel toplum, hem yerel özelliklerini koruyan hem de küresel değerlere sahip olan, yerel kültürden bağlarını koparmadan dünya vatandaşı olabilen, ulusal ve kolektif yaşamda etkin bireyler olarak küreselleşmenin getirdiği sorunların çözümünde katkıda bulunabilen bireylere ihtiyaç duymaktadır (Akçay, 2003 Akt. Göl, 2013). Ayrıca küreselleşme ve milliyetçilik, bugün dünyada çelişen değil; aksine birbirini tamamlayan kavramlardır (Kaya ve Kaya, 2012).

Sonuç

İletişim teknolojisi marifetiyle dünyayı adeta küçük bir köye çeviren küreselleşme olgusu, başta ekonomi, siyasi, hukuk sahaları olmak üzere eğitimi de derinden etkilemiştir. Bu etkiden Türkiye ve doğal olarak da TES payına düşeni almıştır. Eğitimde zaman ve mekân kavramlarının değişmesi ile ulusal sınırlar, milli değerler ve vatandaşlık gibi kavramlar önemli ölçüde anlam değiştirmiştir. Bu değişimlerin en çok hissedildiği ders kuşkusuz sosyal bilgiler dersidir. Dolayısıyla sosyal bilgiler dersi bir bütün olarak program ve öğretim boyutlarıyla küreselleşme olgusunu dikkate almak zorundadır. Zira yaklaşık iki asırdır çağdaş dünyanın bir üyesi olmak arzusunda olan Türkiye’nin küreselleşmeye sırtını dönmesi düşünülemez. Kaldı ki son yıllarda AB sürecinin de desteği ile ekonomi başta olmak üzere Türkiye’de her sahada dışa açılma gayretleri göze çarpmaktadır. Bu gayretlerin amacına ulaşmasında eğitim ve özellikle de sosyal bilgiler eğitimi kritik öneme sahiptir. Çünkü küresel rekabette ayakta kalacak küresel vatandaş yetiştirme görevi öncelikle sosyal bilgiler dersinin amacıdır. Kaldı ki 2005-2006 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarında küreselleşmenin izlerini başta kazanımlar ve içerik olmak üzere görmek mümkündür. Bu programlarda küresel ortak değerlere sıkça vurgu yapılması ve hem yerel özelliklerini koruyan hem de küresel değerlere sahip vatandaşlar yetiştirmeye yönelik kazanımlar, biraz gecikmeli de olsa küreselleşmenin etkileri olarak kabul edilebilir. Ayrıca başta Fatih Projesi olmak üzere, TES’de son yıllarda göze çarpan demokrasi kültürünü benimsetmek (Perşembe, 2005) ile “çok dilli ve çok kültürlü olma, çok kanallı eğitim, bilişim teknolojilerinin kullanılması, yaşam boyu eğitim, öğretme yerin öğrenme” (Oktay, 2004) gibi argümanlar da kuşkusuz küreselleşmenin etkileridir.

Bu bağlamda TES’e düşen görev, küreselleşme olgusunu doğru okuyarak sosyal bilgiler dersinin kazanımlarını program ve öğretim temelinde yeniden konumlandırmaktır. Küreselleşme olgusu dikkate alınarak yeniden düzenlenecek sosyal bilgiler öğretiminde, milli ve yerli amaçlar zedelenmeden, küresel ortak değerlerin kazandırılmasına odaklanılmalıdır. Bunun için 2005-2006 sosyal bilgiler dersi öğretim programı iyi bir başlangıçtır. Çünkü etkili bir model oluşturmayı hedefleyen MEB, “küresel bir pazar” olacağı varsayılan geleceğin dünyasında, sürdürülebilir kalkınmanın ve rekabet gücü oluş-

turmanın ön koşulu olarak, eğitim programlarını görmektedir (Arslan, 2005 Akt. Gelen ve Beyazıt, 2007). Bu programın zaman içerisinde ve uygulamadan gelen dönütler de dikkate alınarak sürekli iyileştirilmesi, Türkiye'nin küresel vatandaş yetiştirme ve dolayısıyla çağdaş dünyaya uyum sağlaması bakımından kritik öneme sahiptir. Zira Türkiye'de "okullar birçok yenilikçi söyleme rağmen rutinlerini yaşamaya devam ediyorlar" (Çağlar, 2001, s. 82). Bunlar yapılırken, "küreselleşmenin değerlerimizi erozyona uğratması bizi içe kapanma tuzağına düşürebilmesi (Karakaya, 2003) gibi risklerin doğru değerlendirilmesi de çok önemlidir.

Kaynakça

- Alp, A. ve Kahraman, M. (2003). "Küreselleşme ve Politika Yakınlaşmaları", http://www.liberal-dt.ors.tr/guncel/Diger/alp_kuresellerine.html (Erişim. 07. 01. 2003).
- Ay, S. T.(2014).Vatandaşlık Eğitimi Bakımından Sosyal Bilgilerin Toplumsal Gücü. Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi Özel Sayı. 97-109.
- Baudrillard, J. (2004). Tam Ekran (Çev: Bahadır Gülmez). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları (3. Baskı).
- Bauman, Z. (1998). Globalization: The human consequences. New York: Columbia University Pres.
- Çağlar, A. (2001). 21. Yüzyılda Okulun Değişen Rolü ve Yeni Eğilimlere İlişkin İyimsen Bazı Öngörüler İçinde 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi (Eds. O. Oğuz, A. Oktay ve H. Ayhan).. İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Dağlı, A. (2007). Küreselleşme Karşısında Türk Eğitim Sistemi. D.Ü.Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi 9, 1-13.
- Elçin, A. B. (2012). Küreselleşmenin Tarihçesi. <http://www.meritymm.com/wp-content/uploads/2013/05/kuresellesme.pdf>.
- Elkatmış, M. (2012) İnsan Hakları ve Vatandaşlık Ara Disiplini Kazanımlarının Gerçekleşme Düzeyi. Akademik Bakış Dergisi, 29, 1-19.
- Erdem, A.R. (2008). Küreselleşme Bağlamında Türkiye'de Eğitim Bilimlerinin Bugünü ve Geleceği. Üniversite ve Toplum, 8 (4), 1-3.
- Gelen, İ. ve Beyazıt, N. (2007). Eski ve Yeni İlköğretim Programları İle İlgili Çeşitli Görüşlerin Karşılaştırılması. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi,51, 457-476.
- Göl, E. (2013). Sosyal Bilgiler Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Tutum Düzeylerinin Farklı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Gülcan, M. G. (2005). AB ve Eğitim Süreci-AB Ülkeleri Eğitim Sistemleri ve Politikaları, Yapısal Uyum Modeli. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Hesapçıoğlu M. (2001). Postmodern / Küresel Toplumda Eğitim, Okul ve İnsan Hakları İçinde 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi (Eds. O. Oğuz, A. Oktay ve H. Ayhan). İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Kan, Ç. (2009). Sosyal Bilgiler Eğitiminde Küresel Vatandaşlık. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı 26, 25-30.
- Karakaya, Ş. (2003). Modernizm Postmodernizm ve Öğretmen Çalışma Kültürü. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kartal, Z. (2007). Kavramsal ve Tarihsel Yönleri İle Küreselleşme. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(2), 251-264.
- Kaya, B. ve Kaya, A. (2012). Teknoloji Çağında Öğretmen Adaylarının Küresel Vatandaşlık Algıları. Sakarya University Journal of Education, 2 (3), 81-95.
- Kenan, S. (2009). Küreselleşen Dünyada Eğitimin Öncelikle Hedefi Nedir? İçinde Küreselleşen Dünyada Eğitime Etik Bakış. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi.
- Köylü, M. (2006). Küreselleşme ve Ahlakı Değerler İçinde Küreselleşme Ahlak ve Değerler (Ed. Y. Mehmedoğlu ve A.U. Mehmedoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.

- Kutluer, İ. (2006). Küreselleşme Mahiyeti ve Boyutları, İçinde Küreselleşme Ahlak ve Değerler. (Eds. Y. Mehmedoğlu ve A. U. Mehmedoğlu). İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Kürkçü, D. D. (2013). Küreselleşme Kavramı ve Küreselleşmeye Yönelik Yaklaşımlar. *The Turkish Online Journal of Design, Art and Communication*, 3 (2), 1-11.
- MEB (2005). Milli Eğitim Bakanlığı <http://www.meb.gov.tr> (Erişim: 25.06.2016).
- Mehmedoğlu, Y. (2006). Evrenselleşebilirlik ve Ahlak İçinde Küreselleşme Ahlak ve Değerler (Eds. Y. Mehmedoğlu ve A. U. Mehmedoğlu) İstanbul: Litera Yayıncılık.
- Oktaç, A. (2004). 21. Yüzyıla Girerken Dünyada Yaşanan Değişimler ve Erken Çocukluk Eğitimi, İçinde Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar (Ed. Müzeyyen Sevinç). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Özden, Y. (1999). Eğitimde Dönüşüm Eğitimde Yeni Değerler. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özel, S. (2007). Küreselleşme Döneminde Vatandaşlık. *Anayasa Yargısı*, 24, 577- 583.
- Özkiraz, A. (2003). Modernleşme Teorileri ve Postmodern Durum. Konya: Çizgi Kitapevi.
- Öztürk, C. (2001). 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme İçinde 21. Yüzyılda Eğitim ve Türk Eğitim Sistemi (Eds. Orhan Oğuz, Ayla Oktay ve Halis Ayhan). İstanbul: Sedar Yayıncılık.
- Perşembe, E. (2005). Küreselleşme Kültürü ve Eğitimin İşlevi. *Ondokuzmayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 20-21, s. 103-114.
- Rapoport, A. (2009). A Forfotten concept: Global citizenship education and state social studies standars. *The Journal of Social Studies Research*, 33(1), 91-112.
- Sassen, S. (1996). *Losing control?: Sovereignty in an age of globalization*. New York: Columbia University Press.
- Seyidoğlu, H. (1997). *Bilimsel araştırma ve yazma el kitabı*. İstanbul: Güzem Yayınları.
- Şahin, İ. F. ve Çermik, F. (2014). Küresel Vatandaşlık Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 31, 207-218.
- Touraine, A. (2002). *Modernliğin Eleştirisi* (Çev: Hülya Tufan). İstanbul Yapı Kredi Yayınları, 4. Baskı.
- Uydaş, İ. ve Genç, S. Z. (2015). Ortaöğretim Öğrencilerinin Küresel Vatandaşlık Bağlamında Çok Kültürlülük Hakkındaki Görüşlerinin Değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 4 (1), 416-429.
- Varış, F. (1996). *Eğitimde Program Geliştirme-Teori, Teknikler* (6. Baskı), Ankara: Alkım Yayınları.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

SUMMARY

The Effects of Globalization on Social Sciences Education

Keywords: Globalization; social studies; global citizenship

Aim and Method

The purpose of this study is to discuss globalization and global citizenship and their effects on social sciences education. This qualitative study was conducted in a survey model through a documental resource analysis. Documental analysis is to study documents and source texts on a certain topic (Yildirim and Simsek, 2006; Seyidoglu, 1997). The data of the study consists of documents compiled from books, articles, theses, scientific papers and reports in the related literature. These data were generally examined under various headings. Various evaluations were made on the basis of the documents analyzed in this way and some inferences were made based on them.

Introduction

In today's world, known as Information and Communication Age, mass media have brought societies and therefore people close together than ever before. This situation, which has deeply changed the meaning of place on earth, is named as globalization. Globalization, which has removed intercultural borders, has deeply affected education and has begun to challenge traditional educational paradigms.

In the context of the effects on education, the technological, computational, economic, legal, cultural and sociological dimensions of globalization concept can be mentioned. Of these dimensions, especially traces of cultural and sociological dimensions are mostly seen in social sciences education. With globalization, universal values have begun to be widely discussed as common content in education. As a result, attempts to create common values as a content in social sciences education have begun to attract attention. The efforts to include common values in social sciences education with the influence of globalization reflect on curriculum as to gain common values in goal and content dimensions.

Concept of Globalization

There are many definitions in the literature on globalization, which occupied the agenda of economy, sociology and then education in the late of 21st century. It is claimed that in the historical process, the concept of globalization was first used by Marshall McLuhan in the 1960s. McLuhan used the phrase "Global Village" for the new world order caused by globalization (Elcin, 2012; Kenan, 2009). According to another claim, the global concept

the global concept was first used in 1966 in an article in the American Journal of Sociology. In its broadest sense, globalization can be defined in terms of the intensification of social relations around the world (Kartal, 2007). According to Modelski, globalization is a concept that encompasses the historical process of the expansion and deepening of the general consensus among nations, civilizations and political communities (Kurkcu, 2013).

Advantages and Disadvantages of Globalization

The most positive effect of globalization on Turkish Education System (TES) is that TES is questioned in its all dimensions in a global environment where competition is challenging and it offers the opportunity to transform this system into a contemporary system. The greatest hesitation about the possible negative effects of globalization on TES is the possibility that current cultural hegemony can cause an erosion in national culture heritage and values Kutluer (2006, p. 16) points out that globalization is increasingly turning into a "myth" and the risk of transforming into something which oppresses people particularly in our region. Baudrillard (2004, p.119), points out that every universalized culture is losing its originality and dying. And Koylu (2006), brings up global moral problems to our agenda.

Global Citizenship

With globalization, it is impossible for citizenship to remain within the borders of a country (Gol, 2013). A "global citizen" is not only a citizen of his own country, but a citizen of a world where he lives and takes responsibility. "Global citizen" is also a universal person who looks at events with a world or human eye and tries to leave a sustainable life to future generations (Kan, 2009). Global citizenship, while not defining a sense of belonging in a legal sense, can be defined as having a sense of belonging to a universal world and undertaking the responsibilities of this world. A global citizen is used in the sense that an individual has knowledge, skills and understanding on a global level as a way and understanding of life (Ozcan and Genc, 2015).

Effects of Globalization on Social Sciences Education

In social sciences classes, whose primary aim is to train citizens, it is not enough to train responsible citizens, it is more important to train global citizens who adopt universal values and make these values into behavior. So, the aim of social sciences classes should be to train global citizens. Because it can be said that global citizenship is quite suitable for the nature of social sciences courses and it is very important for the future of the world (Gol, 2013). Citizenship education is provided in social sciences courses in Turkey. The 2005-2006 curriculum is a revised, social science curriculum. In this program, it is possible to see the effects of European Union and the globalization in the overall aims and achievements of curriculum. Indeed, the fact that democracy and human rights, diversity and multiculturalism have never been mentioned that much before is an example of this. These references are mostly in the goals and content of social sciences curricula.

Results

Globalization, which transformed the world into a small village with the help of communication technology, has profoundly affected education. As a result, concepts such as time and space in education, national boundaries, national values and citizens have changed their meanings significantly. The courses where these changes are most felt are undoubtedly the social sciences courses. Therefore, social sciences courses have to take into account globalization with its curriculum and teaching dimensions as a whole. It is unthinkable that Turkey, which has been in the process of becoming a member of the contemporary world for almost two centuries, is turning its back on globalization. Moreover, with the support of the EU process in recent years, efforts have been made to open out in every field in Turkey, especially in economy. In reaching the goal of these endeavors, education, and especially social sciences education, has a critical role. Because, the duty of training a global citizen to survive in the global competition is the primarily goal of social sciences. It is possible to see the traces of globalization in 2005-2006 social sciences curriculum.